

Landskap: Skåne Upptecknare: Yvra Johansson, Vankiva
 Härad: V. Gönge Berättare: " " "
 Socken: Mattevöd ö. Vankiva Berättarens yrke: folkläkare
 Uppteckningsår: 1960 Född år 1897 i Isastorp, Mattevöds sn

Emigration. s. 1-6.

Emskiftet. s. 1.

Moornover. s. 2.

Skvalthraun. s. 2.

Husförehöv. s. 2-3.

Ökravn. s. 3.

Hästhött. s. 4.

Första gammofornen. s. 6.

LUF 103

Jag känner till åtskilliga fall av emigration från Matteröd och Van-
kiva på 1850 och 1860 - 1880 talen. Mest till U.S.A. Det var hemmansägare,
torpare och backstugusittare. I allmänhet var de träskomakare eller hade
lärt på snickeri. Ofta reste de familjevis 1850 - 1870, senare mest
ungdom. Ren värvning har jag inte hört så mycket om utom av mormonagen-
ter, men de som rest tidigare skickade biljetter eller påverkade andra
med brev och tidningar.

Den familj, som tidigast lämnade Matteröd, var en fjärdingsman Jöns P.
i kyrkbyn och hans familj. Han var förbittrad på enskiftet. Trivdes ut
i den gamla släktgården, där byggnader och trädgård var väl i ordning.
Familjen stod sig gott. Men J.P. protesterade på alla sätt mot att flytta
ut från byn. Han gjorde inte vid byggnadernas utflytning förrän i sista
laget. Äldsta dottern fick bl. a. täcka en stor, nybyggd boningslänga
/ekspån fästa med tränaglar/. Byggnaderna blev inte riktigt färdiga.
Det var kallt och besvärligt. J.P. gjorde sig osams med grannarna, osams
med länsmannen /då länsmannen sade till om väglagning vid kyrkmuren
före gudstjänsten, sa J. P.: Da va femtan, vi bruga ju laga med ostamelk,
ä da inte bra nåck? - Länsman Resfeldt fick ostmjölk av bönderna/. Då
familjen flyttat till den nya platsen, planerades en rymlig trädgård,
men fruktträden ville inte växa. Då fortsatte familjen hämta äpplen i
gamla frutträdgården, som hade mycken och fin frukt. Man jagade bort
dem. Då skickades barnen att passa på, då ingen kunde ^{vara till när af} jaga bort dem.
Nu blev J.P. stämd till tinget för barnens förseelse och barnen agades.

Luf 103.

1

Därmed tycks måttet ha rågats. J.P. var nu rätt barskrapad, sålde sin egendom, och ^{med familjen} reste till Amerika. Troligen gick färden över Köpenhamn på den tiden. Hur papperen anskaffades, vet jag inte. När J.P. och familjen reste, vinkade J.P. med handen och sa: Ajö helvete! -J.P. hade de sista åren inte velat arbeta. ^{J. Amerikas ockade} Nu ~~kunde~~ han inte, ^{arbeta} och enligt de gamlas berättelse skulle det ha blivit ett "helvete" för honom. Resa hem ville han inte, för sjöresan skulle ha varit besvärlig. - Om J.P. och hans familj berättades många historier, som jag glömt bort. Men J.P. hade varit så förbittrad på tillvaron i hemlandet, att han inte fick nämnvärt för fastigheten. Detta hände sålunda /överresan/ år 1854.

Mormoner verkade ivrigt i bygden i slutet av 1850 och början av 1860. Säkert förmådde de en hel del personer att resa över.

En rörelse i bygden hade fastställt Kristi tillkommelse till någon gång 1857. Det året inträffade troligen också en översvämningkatastrof i bygden efter ett kraftigt åskväder. I min födelseby /Isastorp/ flöt en skvalteqwarn bort, och det lär ha varit ett fruktansvärt oväder i åtminstone fyra timmar. Om det var samma år som en solförmörkelse kom litet oförberett för allmogen, minns jag inte säkert, men en hel del skilda orsaker skall ha ^{haft till följd} ~~varit till följd~~ att en del människor sålde sina egendom. ^{De} ~~De~~ hade sedan inte lätt att stå emot lockelsen att fara till Amerika.

I flera av socknarna utsattes religiösa människor för svåra trakasserier av präster och deras medhjälpare. I Vankiva husförhörslängder finns en del anteckningar, som belyser detta. Några personer, som sökt lysning, ingick borgerlig vigsel i Köpenhamn. Hustrun skrevs ändå som "fästeqwinna".

Om detta har jag berättat i en liten skrift, som jag medsänder. Präster var spydiga vid husförhör och hjälpte med spydigheter till att skaffa folk öknamn. "Lilla Pirla", "Smyg fram", "Långa Nilla", skall ha ~~uppställt~~ ^{haft till sitt namn} husförhör i Mätteröd. "Smyg fram" var en karl, som i verkligheten hette Holmqvist.

Den största orsaken till emigrationen var de svåra åren i slutet av 1860 talet. 1868 reste många familjer. *Och fler 1869.*

Om en familj i Isastorp berättades följande: ^{P.L.} ~~EXP.~~ Hade varit en sträng man. Han var kyrkorädsledamot, kyrkvård och hade flera andra förtroendeuppdrag men har inte särskilt bra betyg i husförhörslängden. Han var emellertid mycket mån om att fullgöra sina uppdrag, som givits honom av prästen. Det påstods t.o.m. att han "skriftat" en gammal kvinna, så att hon dog av det. /Någon riktig förklaring fick jag aldrig, men det var fråga om förhör för någon förseelse/. Då äldsta dottern gjort sig ett bra parti, bestämde föräldrarna, att dotter och måg skulle ha deras hemman. Älste sonen, som blev förbigången, tog illa vid sig och reste till Amerika, förmodligen före 1860. 1869 var Anna och hennes man färdiga att resa efter. De hade odlat upp stora kärrmarker, men missväxten 1867 och 68 tog knäcken på dem. De hade flera små barn. Överresan var besvärlig. Utblottade sökte de upp Annas bror. Han tog inte emot dem. "Där hemma ville Ni inte veta av mig".- Hur det sedan gick, har jag glömt, men att familjen var ytterst nära att duka under det minns jag av berättelserna.

En hemmansägare som de gamle kallade Kaadda Nilsen "klyvde" sitt hemman och sålde hälften till en skräddare. En granne frågade sen Nils om han fått det bra. -Jag har aldrig haft det så bra, sa Nils. -Ge då hemmanet ett "klöv te", sa grannen. - Nå skräddaren var sparsam och klarade sig. Sonen Petter, som övertog detta hemman omkring 1855, var mycket fattig. 1868 hade familjen totalt slut på försörjningsmöjlighet. De höll på att svälta ihjäl. Då slaktade de en häst och åt köttet. Men nu ville ingen ha med dem att göra. "De levde ju som tattare". 1869 reste familjen till Amerika, och sen hördes inte mycket av dem. Ola Niklasson / distriktsföreståndare O.N.Thomson, ^{anmänt förbunden} Artur Thomsons far hade varit "småbarnslärare" ett år, då han lockades med av en god vän. Det var vännen, som gav honom namnet, då de kom över, för Niklasson kunde han ju inte heta. Thomson sade sedan, att han ångrade, att han inte kom att tänka på något av släktnamnen / farfadern hette Lundblad och styvmöders far Isberg/ och ~~lagit detta~~ ^{anmält något av dessa namn} i stället. Th. stannade endast sju år /68 - 75/ i Amerika. Han hade 9 syskon och var yngst i faderns första gifte. Faderns hemman var bundet av ett gammalt kontrakt, som skulle gälla "så länge solen går upp i öster och ner i väster" och besvärades av detta, och trots otrolig sparsamhet måste hemmet ha varit ganska torftigt. -Ovannämnde skräddare var kusin med Thomsons fader. Troligen hade de både släkt och bekanta att resa till. Men det var ändå hårda förhållanden. /Thomson borde kunna lämna en del uppgifter om vad hans fader berättat/.

Vad de tog med sig ? De tog sina jaktgevär, troligen bara mynnings-
laddare. De flesta hade sina träskoredskap med samt enkla redskap
såsom yxor och hyvlar och ~~andra~~ sådana verktyg. Så hade de kärl av
koppar och tenn /förmodligen skålar av trä/ för matlagningen och
männen hade också knivar /fållekniven/, bandkniv eller täljekniv an-
vändes ju både för träskor och annat enkelt snickeri. De packade i
"skrin" och kistor, men hur dessa såg ut har jag intet minne av.
Amerikabrev kanske det skulle gå att få tag i, om jag hade tid. En
av mina systrar uppehöll korrespondens med släktingar i Amerika i
många år, men all hennes korrespondens är förstörd.

I religiösa kretsar sjöngs många "hemlandssånger" i samband med
amerikaresorna. Eljest har jag inte hört, vad man sjöng, men det
gräts mycket och sorjdes mycket efter amerikafarare, och deras brev
lästes och kommenterades i det oändliga.

Flera av utvandrarerna från Mätteröds socken hade stor framgång i
Amerika. Mest känd blev kanske S.A. Hultman i Turlock i California,
som var president i ett bevattningsföretag.

~~Nästan~~ Ofta hörde jag att Nebraska nämndes samt Minnesota. Men det fanns
bekanta från norr och till Texas i söder, när någon amerikafarare
kom hem och träffade släkt och vänner. En del ^{Amerika} pengar blev också till
nytta. S.A. Hultman sände årligen ett belopp till söndagsskolan i
Maglehult för att användas till julfesten, troligen från 1904. Han var
född 1862, tror jag, och dog vid ungefär 80 års ålder.

Det fanns också en och annan amerikafarare, som äro-
vint för att slanna. En av dem var en mycket auktoritativ
Meadow, (Kioligan) död omkring 1930. Han köpte sinna hemman
var lördag i Öre 20 år och berättade gärna om sinnet, men
jag har glömt hans mesta berättelser. Han hade den första gram-
mofonen i socknen (säkerligen före 1905). Den sålde hemskt,
och många sökte hämta den.

Om det något av detta, som har varit förklarad, skall jag söka göra
det. Beddare att jag har så ont om tid. Jag har försummat göra
anteckningar, så det borde jag haft mer att berätta.
Vänliga
med förbörskning
H. Dal Johanson